www.svoboda-news.com

СВОБОДА SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК — UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ. — OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ТРИ ЦЕНТИ — РІК XXXIX, Число 65. Джерзи Сити, Н. Дж., понеділок, 19. марта, 1923. — VOL. XXXI. No. 65. Jersey City, N. J., Monday, March 19, 1923. — THREE CENTS

У ВЕЛИКІЙ БУРЇ В СТЕЙТІ МИССИСИППІ ЗГИНУЛО 18 ОСІБ, А 25 ПОТЕРПІЛО ТЯЖКІ ПОКАЛІЧЕННЯ

МЕМФИС, Тенн., 16. марта. — Тут обчислюють, що буря, яка навістила північну часть стейту Миссисипі, і змела з лиця землі місточко Сейведж, спричинила смерть 18 осіб, а 25 тяжкі покалічення.

Шкода в маєтності виносить понад $400,000.

АМЕРИКАНСЬКІ КОНГРЕСМЕНИ І СЕНАТОРИ В ЄВРОПІ

ВАШИНГТОН, Д. К., 16. марта. — З кругів Конгресу повідомляють, що тепер є немало членів палати послів і сенату в ріжних державах і краях Европи.

Вони виїхали переважно на те, щоби пізнати тамошні поволенні відносини і мати безпосередні відомости для обговорення заграничних справ у новій сесії Конгресу осени с. р.

АМЕРИКАНСЬКІ ПОЧТИ ЗАВОДЯТЬ ОЩАДНІСТЬ

ВАШИНГТОН, Д. К., 16. марта. — Міністерство почт в Злучених Державах побачило з останніх обчислень, що йому грозить сього року недобір.

Ізза того міністер почт Ніо видав наказ усім почтам, щоби завели у себе як найбільшу ощадність.

Наслідком того запорядження також і нюйорська почта переводить у себе ощадність, хотяй вона виказує значну надвишку у приходах.

ПРОМОВИ ПОСЛІВ ПІДЧАС ОДНОЇ СЕСІЇ КОШТУВАЛИ $300,000

ВАШИНГТОН, Д. К., 16. марта. — Рахунок за друкованє „Конгресового Рекорду" (урядового звіту з Конгресу, який друкується щоднини в числі 40,000 примірників) підчас останньої сесії 67-ого Конгресу виносить $300,000.

Один лише спізнений випуск „Конгресового Рекорду", в якому є промови послів і сенаторів, коштував $10,000.

Одна промова сенатора Гефлина (демократ, з Алябами) заняла майже 50 сторін друку і спричинила кошт в сумі $2,475.

Кромі цього є ще з десять членів палати послів і сенаторів, котрих промови коштували від 450 до 200 долярів.

Конгресменам і сенаторам залежить на сих промовах, бо вони розсилають їх лідерам у своїх виборчих округах.

ПРОДАЖ МУНШАЙНУ—ЗЛОЧИН УБИЙСТВА

ВАШИНГТОН, Д. К., 16. марта. — По цілих Злучених Державах зачався рух проти муншайну.

Деякі стейти, собливо на Заході, ухвалюють закони, після яких суди будуть карати за продаж муншайну як за злочин убийства.

ЕКСПОРТ З АМЕРИКИ

ВАШИНГТОН, Д. К., 16. марта. — Урядові звідомлення показують, що в січні сього року вивезено із Злучених Держав найбільше фабричних товарів (мануфактури), а відтак сирих матеріялів для заграничних фабрик. Вивезена пожива приходить щойно на третьому місці.

ПРЕЗИДЕНТ ГАРДИНГ НА ВІДПОЧИНКУ

МІЯМІ, Флорида, 16. марта. — Президент Гардинг підчас свого відпуску у Флориді покинув має діяєний відпочинок, бо не займається своїми урядовими справами.

Вчера був на риболовлі, але ізза непогоди не вспів нічого зловити.

ПРО РОСИЙСЬКОГО ПРЕСТОЛОНАСЛІДНИКА

НЮ ЙОРК, Н. Й., 16. марта. — Кароль Рехт, представник большевицького „уряду" в Ню Йорку, каже, що по смерти Леніна його місце займе Алексей Іванович Рыков, визначний московський учений і один з членів большевицького „совнаркома" (совета „народніх" комісарів).

СНІГИ НА ЗАХОДІ

ОМАГА, Небраска, 15. марта. — Вчера впав тут великий сніг, який вкрив місто білою габою, грубою на 10 інчів.

Щойно нині зачало місто викопуватись із снігів.

Снігова буря засягнула східну Небраску і західну Айову.

АНГЛІЯ РОЗМОВЛЯЄ З НІМЕЦЬКИМИ РОБІТНИКАМИ

ЕССЕН, Німеччина, 16. марта. — Пані Бовмгем-Картер, дочка бувшого премієра Асквіта, приїхала сюди і розмовляла з директорами сталевих заводів Крупа, котрі працюють з усею силою, але їм не дозволено відвідати заводів ізза острого припису, який там є від 30 літ, а який забороняє вступ женщинам до заводів. Вона завтра вертається до Лондону.

Вона розмовляла з робітниками з кождого. Вони заявляли, що виступають до страйку, як лише Французи заберуть уголь, що находиться на верхні.

Вони теж сказали, що вони є за порозумінням Німеччини з Францією, зазначуючи, що також виступили би до страйку, якби німецьке правительство одержало від Франції можливі умови, а не хотіло їх приняти.

ВИДАТОК ШВАЙЦАРІЇ НА ВІЙНУ

БЕРН, столиця Швайцарії, 16. марта. — Швайцарія торік видала на війско 80 міліонів франків. З того 5 міліонів для стрілецьких товариств.

ЛЕНІН ВЖЕ ЗАЧИНАЄ ГОВОРИТИ

МОСКВА, 16. марта. — Бюлетень лікарів, що доглядають хорого Леніна, каже, що стан його недуги не змінився, але він вже трохи зачинає говорити.

ВИКЛЮЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ

Група українських студентів заснувала „Видавництво Української Молоді" в Берлині, яке крім друку книжок ставить собі завданнєм пересилку книжок на Україну, особливо книг для дітий та підручників. Також само бере В. У. М. на себе пересилку книжок куплених або подарованих для українських шкіл та дітячих захисток. Адреса В-ва: E. Wyrowyj, Berlin, S. W. 47. Yorkstr. 84. Hbei Solotow.

ТУГА ЗА ПРЕСТОЛОМ

Гр. Антоні прибув до Сан Себастіяно, де його приняла бувша австр. цісарева Зита на двіцції. Цісарева сказала йому, що вона все таки підримує право своє і своїх дітий до угорського престола та задумує в найблизшій будучині видати відозву до мадярського народу.

КРЕМАТОРІЯ У ВІДНІ

У Відні спалено недавно першого мерця в новозбудованій крематорії. Похорони відбули ся без похоронних промов і церемоній.

ОБЄДНАННЄ УКРАЇНСЬКИХ СТУДЕНТСЬКИХ ЦЕНТРАЛЬ

У днях 12—22. січня с. р. відбувся у Празі Надзвичайний Зїзд Центрального Союза Українського Студентства (Цесуса) та Загальні Збори Централі Допомоги Українському Студентству (Цедус'а). В нарадах брало участь 57. делеґатів від 15. організацій, які заступали 5000 зорганізованих українських студентів Західних Земель України та еміґрації. Найважнійшою точкою нарад була реорганізація централь. Як відомо, в наслідок певного ідеольоґічного зріжничкованя студентства й видинення політичних питань на студентському конгресі в червні 1922 р., не осягнено тоді повного обєднання та як своєго рода компромісовій вихід утворено дві централі: організаційну й допомогову. На підставі піврічного досвіду прийшли управи обох централь і все заступлене в них студентство до переконання, що надальше такий стан лишитися не може, та що організаційні, стаючі інтереси студентства й під сю хвилю надзвичайно критичне матеріяльне положенє загалу українського студентства вимагає негайної і якнайсильнійшої координації всеї охочої ще до праці молоді. Тому одноезгідним рішенєм Зїзду „Цесус'а" і зборів „Цедус'а" переведено злитє обох дотеперішних централь в одну, а саме „Центральний Союз Українського Студентства", котрий, що економічний відділ „Союзу допомоги студентству" в складі згенерований управи увійшли: голова Союза П. Ган, голови відділів економічного і Дмиб, секретарського Н. Деркач, культурно-пресового. А. Дутькевич, звязкового Н. Олесіюк, крім сих референти до особливих відділів. Попри переведену реорганізацію союза переведено Зїздом рад резолюції, між иншими у справі опоратовання студентства і громадянства в користь тайних шкіл у Львові та заявкуючого приступлення до видання студентського журналу, якого недостачу вже надто сильно відчувають усі студ. організації.

ЗЕМЛЯ З ПОДІЛЛЯ

По урядовим звітам дотичного уряду у Винниці, земля на Поділлю на 1923 рік буде вся одсяна. Найбільшу вагу кладуть на бураки. Поля, що в м. р. були необсіяні, віддано в аренду. Винницький Господарський Союз дістав багато буракового насіння з-за кордону і продає їх селянам по дуже низькій ціні.

ВІДКРИТТЄ „ПЕРЕДВИЖНОЇ ШКОЛИ" В УЖГОРОДІ

Свого часу було у „Свободі", що в Ужгороді, на Угорській Руси утворився з рефератів міністрів шкільництва, хліборобства й санітарного „культурно-просвітецький комітет", якому дано величезні субвенції й який заанґажував до „роботи" якогось Ашкеназою. Тепер по півроку солевої платні та поїздок в ріжні сторони — Ашкеназе заповів із великою помпою відкриттє „передвижної школи" в міському театрі в Ужгороді. Цікава публика могла оглядати великий віз із ціновою машинерією, що стояв під театром. Віз цей важить 22 метричні сотнарі (2.200 кг), отже де віз зможе заїхати?

На сцені стоїть театр маріонеток (ляльковий) з неграмотною написею: „СОРОЧИНСКАЯ ЯРМОРКА. Н. В. ГОГОЛ." Засідають на сцені представники рефератів, члени комітету. Саля заповняється ріжною публикою, між якою чимало „руских".

Отвирає засідання голова комітету „галіцкій" „русскій" судія Могильницький. Зясовує коротко історію комітету, дякує державі за поміч, а вкінці бє поклони перед Ашкеназим, що він зумів завоювати прасські міністерства та місцеві влади.

Ашкеназе говорить (на чисто московський нові). Подає, що мається на примиті в найблизшій будучині заложити ще 3 такі школи, а потім більше.

Як лиш віз скінчив, встає на сцену молодий поет Гренджа-Донський та заявляє, що він нічого не розуміє, бо говорить ся на чужій мові, і домагається говорити такою мовою, щоби нарід її міг зрозуміти. За ним відзиваються численні голоси. Голова Могильницький утихомирює по московськи, а потім по українськи. Представник шкільного реферату зачинає по московськи, але в наслідок протестів переходить на українське (бо він же наш земляк із Хотина в Бесарабії, Кирило Коханий).

По його промові, яку сильно опльскують „русскіє", зачинає знов говорити Ашкеназе, але йому не дають говорити кричиє: „Не розуміємо, говоріть по руськи". Він лиш коротко каже, що опікав театром вони будуть уладити розмову селянам серед научних фільмів. Каже піднести лиш завісу і показується ряд повішених ляльок, але говорити вже не вільнуєть ся.

Потім виставляють два фільми з американського господарства (саджєнє, різнє сматывание черева), плекання грушок і одна комедійка. Написи чеські. Хто і на якій мові буде давати повснення дядьком, комітет не дає пояснення. Потім все розходиться.

Дивно сильно, що не появились лідери руського громадянства і не запротестували проти дальшого експериментування на кошт Підкарп. Руси, але мусіла це зробити молодь.

МОСКОВСЬКІ ДЕЛЕГАТИ ВЕРТАЄ ДО РИМУ

Патріярх Тихон і Московське священство є за злукою церков.

БЕРЛІН, 8-го марта. — В теперішню хвилину ведуться великі поважні переговори, в яких беруть участь з одної сторони найвисші представники московської православної церкви а з другої представники Ватикану. Переговори мають в коротці скінчитися признанням московською церквою авторітету папи; це має бути перший крок на дорозі злуки православної церкви з католицькою.

Висші католицькі круги Німеччини помагають сій справі. Римський Папа, який говорить вже кільканадцятьма, тепер став вивчати московського язика, щоб мі лекше студіювати церковні книги, писані старославянською мовою.

Московські представники, які остають в тісних взаєминах з головою московської православної церкви, патріярхом Тихоном, заявляють, що цей послідний заявився за злукою обох церков і в короткім часі має вибратися особисто до Риму в цїли ведення особисто дальших переговорів. Патріярх Тихон находиться в теперішню хвилину під домашним арештом більшевицьких власте за ставленнє опору в часі переводженого більшевиками обхрадання церкви, він одвак дістав запевнєнє, що кождої хвилини дістане дозвіл на виїзд за границі Росії.

Наслідком відділення московської церкви від держави та наслідком цего, що нестало цій церкві одинокої піддержки, яка її держала при життю, іменно царату, в цій церкві наступила цілковита дизорґанізація. Тихон набрав переконання, що серед теперішних обставин немислимо московський православний церкві вдержатися дальше своїми власними силами. Союз з Ватиканом і католицькою Церквою — після розумовання Тихона — не тільки піднесе моральню вартість православія, але католицька дисципліна приведе до реорганізації московської церкви і викличе новий релігійний запал серед московських мас. Зауважмо має мати вигляд уніі, то значить, московська церков задержить всі свої обрядові особенности.

Все вище московське духовенство вельми піддержує гадку уніі з Римом.

КИЛЬКО ЛІТ НАШОМУ СОНЦЮ?

Найбільше компетентний в цьому питанню спеціяліст професор д-р Нернст, обчисляє в цей спосіб вік нашого сонця. Знині в хемічнім складі урану цього високо атомового ваги, що доходить аж до 238, дають нам пепні дані до обчислення віку землі. Цей радіоактивний розклад, є ніби коснмічним годинником, який показує нам що земля принаймнше від 1500 міліонів літ має тверду кору. З утворенням її сонце вже мусіло значно зменшитися, а його вік як старшої звізди мусить бути далеко більшим. Мінимум віку сонця можна принняти 2.000 міліонів літ, а максимум його віку приймає Нернст на підставі обчислень 3 міліярди літ і доказує, що повинно воно ще світити своїм планетам лиш 400 міліонів літ. Значить; нашому сонцю булоби вже 3 міліярди літ доцвіли. Коли правдиві обчислення цего учевого, то скорого „кінця світа" нам покищо надіятися нема причини.

АЛІЯНТСЬКА КОНФЕРЕНЦІЯ АМБАСАДОРІВ ПЕРЕДАЛА СВОЇМ ПРАВИТЕЛЬСТВАМ ПОСТАНОВУ ПРО ВІДДАЧУ ГАЛИЧИНИ ПОЛЬЩІ

ПАРИЖ, 16. марта. — Аліянтська Конференція Амбасадорів передала свою ухвалу про признанє Польщі риської границі і „віддачу" їй кромі бувших західних земель Росії також Східної Галичини, своїм правительствам, які безперечно приймуть сю постанову до відома.

Замітка. — Ся телеграма вказує, що телеграма з Парижа, з дня 15. с. м., котра повідомляла, що Конференція Амбасадорів здержала ще справу вирішення державної приналежности Східної Галичини, є неправдива.

Длятого вістку про віддачу аліянтами української Галичини в польську неволю треба приняти за правдиву.

ЕВРОПА ВВАЖАЄ „ВІДДАЧУ" СХІДНЇ ГАЛИЧИНИ ПОЛЬЩІ УДАРОМ ДЛЯ ВИЛЕОНА І АМЕРИКАНСЬКОЇ ПУБЛИКИ, ПРИХИЛЬНОЇ ДЇЗІ НАРОДІВ

ПАРИЖ, 16. марта. — Постанова аліянтської Конференції Амбасадорів, якою визначено границю Східної Галичини згідно з домаганнями Польщі, не ждучи на правного заступника Галичини, бувшого американського державного секретаря Бейнбриджа Колбі, вважають тут за удар для його спільника, бувшого президента Вилсона, і для американської публичної опінії, що прихильно ставиться до Ліґи Народів.

Українці зробили були умову з Вудровом Вилсоном і Бейнбриджем Колбі в серпні, 1922, щоби заступали справу Східної Галичини. Колбі приїхав був до Англії в жовтні, 1922, і там запевнив його лорд Роберт Сесил і лорд Кордон, що він буде могти заступати сю справу перед Конференцією Амбасадорів. Одначе Конференція вчера відказалася ждати на приїзд Колбія і вирішила справу Східної Галичини, не переслухавши її представника.

Европейська преса широко пише про сю справу, вказуючи на те, що Конференція Амбасадорів зігнорувала Бейнбриджа Колбі.

ПОЛЬСЬКЕ САМОДУРСТВО

ВАРШАВА, 16. марта. — Польський премієр ґенерал Сікорський виголосив учера в соймі промову з приводу ухвали аліянтської Конференції Амбасадорів про східну границю Польщі, і заявив, що польське правительство запевнює українському населенню у „східній малопольщі" всі права і привілеї польських горожан.

НІМЦІ ВЕДУТЬ БОРОТЬБУ ПРОТИ ФРАНЦУСЬКОЇ ОКУПАЦІЇ ПРИ ПОМОЧІ САБОТАЖУ

ДІССЕЛДОРФ, Німеччина, 16. марта. — Нині в німецькій окупованій території Німці ушкодили зелізничий шлях коло Тревс в Надренщині. Ізза упокоєння шляху висючив із шин поїзд, яким їхало війско. В катастрофі згинуло трох зелізничників і один жовнір.

Се був тільки один з поважних випадків саботажу в ріжних частях Німеччини під французької окупацією.

Другим випадком насили було висадженнє динамітом зелізничого моста над рікою Калкум між містами Дюсбурґ і Дісселдорф. Се була перша подія, що Німці при саботажі вклали успішно динаміту. Виконавці стріляли на французьку патрулю, але нікого не вбили.

Коло міста Кобленц Німці перетяли і знищили три милі телеграфічного і телефонічного каблю, в якому було 14 важних військових дротів. Французи заявляють, що візьме їм шість місяців направити сю школу.

На зелізничій стації Відав кинули Німці бомбу, але спричинили тільки невелику шкоду.

Франція вислала до Рурщини нових 15,000 війска. Бельгія вислала 5,000 війска, яке заступить 5,000 Бельгійців, котрі відійдуть з Рурщини.

ФРАНЦІЯ ВІРИТЬ, ЩО НІМЕЧЧИНА ДАСТЬ ПОЧИН ДО ПЕРЕГОВОРІВ

ПАРИЖ, 16. марта. — Французьке міністерство заграничних справ заявило, що почни до перемирних переговорів мусить вийти від Німеччини, але видно, що Німеччина ще не готова до мира, коли досі не дає почину. Французи вірять, що Німеччина ще не готова до переговорів, але вона скорше буде готова ніж Франція, бо в Німеччині вже безробітє а у Франції немає безробіття.

ФРАНЦУЗИ ПРОГАНЯЮТЬ ТИСЯЧ РОДИН НІМЕЦЬКИХ РОБІТНИКІВ З ЇХ РІДНОЇ ЗЕМЛІ

КОБЛЕНЦ, Німеччина, 16. марта. — Німці обчислюють, що Французи прогнали з окупованої ними Надренщини 1,084 Німців. З того в останніх тільки двох днях вислали вістали 225 німецьких горожан. Сі прогнані з рідних сторін Німці се переважно почтовці, митовці й учителі.

В окрузі Людвіксгафен видала французька окупаційна влада 1,500 родинам німецьких зелізничників, щоби до 4 днів опустили рідні сторони і винеслись поза межі окупованої землі.

ФРАНЦІЯ НЕ ДІСТАНЕ МИТА

ДІССЕЛДОРФ, Німеччина, 16. марта. — Міжаліянтська комісія рішила видати фарби, ріжні хемічні, чинкові, ковдрі та бавовняні вироби і шовки та всяку машинерію які тут накупили Американці, Анґлійці і Голандці на суму кільканадцять міліонів долярів ще перед окупацією Руршини, без окремих митових оплат.

"SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893.
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays, at 83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.

Edited by Editorial Committee.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911, under the Act of March 3, 1879.
Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorised July 31, 1918.

SUBSCRIPTION RATES: Three cents the copy.

One year	$ 7.00	Рік	$ 7.00
Six months	$ 3.75	На пів року	$ 3.75
Three months	$ 2.00	На три місяці	$ 2.00

ПЕРЕДПЛАТА. Поодиноке число три центи.

Foreign and Jersey City Rates.

One year	$10.00	Рік	$10.00
Six months	$ 5.00	На пів року	$ 5.00
Three months	$ 2.75	На три місяці	$ 2.75

В Джерзи Сити і заграницею.

За кожду зміну адреси платиться 10 центів.

Телефон „Свободи": 498 Montgomery. Тел. У. Н. Союза: 1888. Montgomery.

За оголошення редакція не відповідає.

З Канади належить висилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.

Адреса: "SVOBODA", 83 GRAND STREET, JERSEY CITY, N. J.

ПО ЗАКОНУ ВІДПЛАТИ.

Коли по невдачі Німеччини осеню, 1918-ого року, встала Польща з вікової неволі, Україна вже істнувала яко самостійна держава.

Польща ще тоді не мала відваги посягати на Холмщину, бо там сягала влада гетьмана Скоропадського. А вже про Галичину навіть не думала. Заявив се навіть перший польський премієр др. Андрій Морачевський.

Але не так зі зростом польської сили, як З УПАДКОМ УКРАЇНСЬКОЇ СИЛИ зачали зростати польські апетити на українські землі.

Ще з початком мая, 1919, тодішній польський премієр Гнат Падеревський дав Вилсонови слово чести, що здержить напад на українську Східну Галичину, але в половині мая тогосамого року сей напад виконав, а небаром у польському соймі у Варшаві вже говорив про сей нападений край як про часть Польщі і обіцював йому польську „автономію".

Опісля сила української держави щораз то впадала і маліла, аж поки московські большевики її цілком не знищили.

Се використала вічно лицемірна і злодійська Польща. Вона далі нападала на Україну, поки не загарбала і Холмщини і Галичини і Полісся і західної Волині. Аж тоді примирилась, а московські большевики їй сей забір підписали.

Доконала Польща злочину на живому тілі України. Допустилась такогосамого злочину і на Білоруси та на Литві. З розбою і злочину вона хоче створити свою велику державу і царствоване на заході Східної Европи.

Але се буде не довге царствоване.

Через українську легкодушність і большевицький наїзд хвилево упала українська держава і українська сила. Лише З ХВИЛЕВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ БЕЗСИЛЬНОСТИ виросла польська імперія.

Ся безсильність скоро скінчиться і знову обновиться українська держава, а біля неї і біля обновленої Білоруси ПОЛЬСЬКА ІМПЕРІЯ НЕ МОЖЕ ІСТНУВАТИ.

За злочин мусить прийти і певно прийде відплата, по закону відплати. А тоді Польща зложить такусану заяву, як зложила була осеню, 1918, і буде малою і скорною, як була тоді, і як їй належиться.

ПРОТЕСТИ ПРОТИ ВІДДАЧІ УКРАЇНСЬКОЇ ГАЛИЧИНИ ПОЛЬЩІ.

Дня 15. с. м. Обєднанне вислало отсі протестаційні телеграми:

Hon. Charles Evans Hughes,
Secretary of State,
Washington, D. C.

We hear the astounding news about the allotment of Galicia to Poland. Is the voice of the population of that country to be disregarded? Can America do nothing to save the Ukrainians from their most bitter tyrants?

United Ukrainian Organizations of America, representing five hundred thousand Ukrainian residents from Eastern Galicia.

Rev. Leo Lewicky, President.
Theo. Hrycey, Secretary.

Council of Ambassadors,
Paris, France.

The decision of Council of Ambassadors to allot Galicia to Poland has provoked an unprecedented indignation among the Ukrainian colonies in the United States. By this act all semblance of international justice has been put to shame. The Ukrainians all over the world regard your decision as a challenge. At present we protest against the settlement.

United Ukrainian Organizations of America, representing five hundred thousand Ukrainian residents from Eastern Galicia.

Rev. Leo Lewicky, President.
Theo. Hrycey, Secretary.

Тогосамого дня вислала Українська Ліга Американських Горожан отсю протестаційну телеграму:

Hon. Charles Evans Hughes,
Secretary of State,
Washington, D. C.

Honored Sir:

Dispatches inform that the Council of Ambassadors have approved a Polish boundary drawn by Poles and Bolshevists to include the free land of Eastern Galicia and subject her noble and long suffering inhabitants to the reimposition of the intolerable Polish yoke. In the name of justice and humanity your fellow citizens of Ukrainian Extraction in every part of the United States implore from you the protest which will check the consummation of this unspeakable wrong.

League of American Citizens of Ukrainian Extraction in United States

САМІ В СОБІ!

Поміж нами ю невелика частина людий, які ніяк не хотять звати себе Українцями. Одні із них звуть себе Русинами, другі Русначами, а треті такими прямо „русскими". Буває навіть таке чудовище, що наш чоловік подає себе за Грека, хоча ні однісенького грецького слова не розуміє. А зве себе тому „Гріком", що наш обряд звуть „греко-католицьким"!

Усі ті „раскольники", хоч не годяться поміж собою, однак мають що спільну познаку, що ненавидять слів Українець, Україна, український. Перед війною їх головачі були плачені московським урядом, який видавав великанські суми, щоби тільки раз на все прикувати Україну і український народ до великоруської держави. У теперішну пору роблять це саме російські большевики, які переймають щораз більше усі традиції політики російських царів. Давніще московські агенти брали платню із царської каси, а нині із каси комісарів...

Богацтво України є нашим нещастем. Лакомі сусіди рвуть українську землю на шматки; — кождий після змоги. Найдужша Московщина держить під собою три четвертині, а менші злодії, як Польща і Румунія — решту.

Тільки малесенький кусень землі і народу не зістав забраний розбоєм, а прилучився добровільне до чеської республики.

Людиці, які беруть платню від ворогів, є зрадниками, яким належиться кулька або шнурок. Тих „господарів" і „комісарів" ми не беремося переконувати, бо це люди пропащі, які запродали свою совість. Але нам шкода того народу, який задурманений москвофільством, є певний, що тільки він бачить правду, а всі, що звуть себе Українцями то відступники від народної бувальщини, від історичної традиції. Отже-то характерним, але збаламученим людям, ми хочемо вияснити, що назва „Україна — Українці" це не видумка Ляхів або Австрії, але імя усього нашого народа, яке він сам собі створив, приняв і затвердив.

Москвофільські провідники товчуть на всіх зборах та по усіх своїх книжках та часописах, що Українці сповнили злочин, коли покинули стару назву „Русь — Русин", а приняли нову „Україна — Українець".

На це відповідь наша ось яка: Нічо на світі не стоїть на місци. Ціла вселенна у безвпинім русі і безнастанній переміні. Переміняються люди, зміняються народи. Мова, звичаї, ціла культура націй підлягає тому самому законові об переміні. І так само, як усі другі національні признаки, так і порекла народів переміняються.

Возьмім нинішних Німців. Тепер вони звуть себе Дайтшен, але давніща їх назва Германи, Тевтони, Готи.

Французи звали себе колись Франками і Галлами.

Назва „Італія — Італійці" походить доперва з минувшого століття, бо передше вони не мали спільної національної назви. Були Ломбардці, Венеціяни, Калябрийці, Медіолянці і т. д., а назву „Італійці" приняли аж тоді, коли створили італійську державу.

Назва „Англійці" також дуже нова. Еще і тепер вживається назви Британець, а в давнину були там Сакси, Кельти, Шкоти, Нормани і т. д.

Оттак і Українці не мали давніще одної спільної назви. Поодинокі українські племена звали себе ріжними прозвами, як ось: Поляни, Деревляни, Дулиби, Кривичі і т. д. Наші предки, які жили по цім і другім боці Бескида і загалом в нинішній Галичині — звали себе „Білі Хорвати".

Деякі історики кажуть, що найдавніще імя, яке подають у переказах про наш нарід було — Анти.

Назва Русь, Русин не є найдавніща і не є корінно наша. Переказують, що у Скандинавії жило колись племя Русів із народу Варягів. Та дружина варяжсько-руська зайшла була в околиці нинішного Київа і підбила собі тодішних українських Полян, які там жили. Вони мали збудувати нинішню столицю України, Київ. Добрі воїни і розумні впорядчики, вони скоро зорганізували сильну владу і мало-помалу злучили усі українські племена в одну державу, якій надали спільну назву: Русь.

Та проте і та Русь поділилася на кілька частий, як ось Червона, Чорна, Біла Русь і т. п.

Мусимо тепер росказати, відки і як повстала Московщина або Великоруссина. По нинішний день це питанне покутує у деяких головах і не находить ясної розвязки. Є ще люди, які міркують, що Москалі або Великороси це оден нарід із нами. Подивімся тільки уважно в історію, а побачимо, чи це правда.

Яких 800 літ назад почалася українська еміграція з полудня на північ. Тоту еміграцію не спричинила біда, але буйна душа нашої молоді, яка шукала пригод. Історія записала імя Андрея Боголюбського, як провідника одного із тих виходів. Він походив із київських князів, а не могучи добитися великокняжого престола, пішов на „сівер", щоб добути слави і влади. Переказують про нього, що він вернув відтак із ватагами емігрантів назад у рідні сторони, та що він спалив і зруйнував Київ. Відтак він подавав знова на еміграцію, де зістав володарем — кажуть вельми боговійним і людяним. Смерть його була вельми трагічна. Проти нього счинили заговор, у якім він помер страшною смертию з рук якогось революціонера — Жида.

Оттота еміграція і рееміграція тревала аж до часу татарських нападів. Татарське лихоліття перетяло усю звязь поміжи північчю і півднем.

Українські хлопці-емігранти не мали змоги ні до краю вернути, ані спровадити відти дівкого. Проте вони остали, в чужім краю і поженилися з тамошними дівчатами. А жили там тоді ріжні народи монгольського походження, як Мордви, Фіни, Черемісі і т. п. Ці півдикі народи переняли згодом мову і звичаї малої, але культурної української еміграції. Але через це, що через кількасот років не було ніякої комунікації із матерним краєм, длятого на протязі тих кількох віків і мова і обичаї на півночі зложилися цілком инакше, чим у нашій корінній батьківщині. Коли до цього завважимо, що українські крови змішалося тільки невеликий відсоток, що у великанській перевазі остала кров Монголів, тоді зрозуміємо легко, чому Московщина є нам тільки далекий свояк, а ніколи це саме, що ми. Їх зверхна подоба, їх ноша, їда, співанки приповідки, звичаї, хатня обстанова, їх громадські погляди, їх думки про життя, їх віра, їх склінність до комунізму — усьо вказує, що це недавні потомки взійсь кочівників, які щойно вчера научилися хліборобства і газдівки від українських емігрантів. Москалі все ще пахнуть шатрами і все ще готові до сліпого послуху своїм ватажкам, як колись їх діди корилися начальникам своїх племен і родів. Ріжниця поміж „Великоросами" і Українцями така, що ми є здавна осіле, европейське племя хліборобів, а вони потомки недавних зайдів з Азії, із дрібною примішкою української культури та крови.

Коли добавимо, що Американці вважають себе за окремий нарід від Англійців, хоча тільки недавно виемігрували з матерного краю, то о скільки більше право маємо ми бути окремим народом і мати свою окрему державу!

Відкиж узялася назва „Україна"?

Ця назва дуже стара, а зачали її вживати найперше на цілім Придніпрові. Усьо наше козацтво знало тільки під цим іменем свою „отчизну", додаючи переходи ще і стару назву у злуці слів „Русь-Україна".

На кождий спосіб це імя нашої батьківщини має свій власний, український корінь „край". Слово „Русь" занесене безумовно чужими людьми, бо ми ніяк негодні розчовпати, що воно значить. Натомісць слово „Україна" чисто наше. Воно може значити прямо це саме, що і „край".

Коли наш чоловік прийшов у чужу сторону, він росповідав, що там „у краю" він має рідню, газдівку і т. п.

От і з цього стали говорити другі люди — це Українець, а нашу землю називати „Україна".

Не забудьмо і того, що давніще ми, в Галичині, звалися „Білими Хорватами", прийняли нову назву „Русь" також із Придніпрова. У тім і вся суть! Куди похилилося девять пайок нашого народу, туди мусимо йдатись і ми. Девять частий нашого народу звуть себе з давен-давна Українцями!

Хто з нас не памятає, як ще недавно наш чоловік не умів себе ніяк назвати, а звав себе „християнином". У нас не було національної свідомости — от і всьо! Аж тепер ми побачили наш край і нарід у всій його силі. Ми узріли, що наша земля майже така велика, як Франція і Німеччина разом. Ми увиділи, що вона така богата, що такої другої на світі нема. Ми докопалися, що нас, Українців, є близько пятьдесять міліонів. Ми провірили нашу бувальщину і найшли, що ми престарий, дуже культурний нарід, осілий на тім самім просторі від безпамятних часів.

Ми довідалися з здивованнєм, що наші предки оборонили цілу Европу много разів від навали азійських хижаків. Ми дочиталися, що наші прадіди знищили дикі орди Печенігів, Половців, Хазарів, Чорних Клобуків і инших. Ми здержали полчища Джінгіс-Хана, хоча програли битву під Калкою. Наші козаки підорвали силу Туркам і Татарам. Ми потомки славного, хороброго героїчного народу.

Без хвальби і без пересади, нема у світі другого народу, щоби показав тільки відваги, завзяття і правдивої культури, що Українці.

Усьо, чого нам треба, то цього, щоб далі іти слідом нашої історії. Начхать нам на хамські осуди ляцьких та московських фальшівників історії.

Наша славна бувальщина записана у старих курганах, у вістових насипах, у тисячах могил. Немов розсипані перли оттак росрозсипувані славні діла нашого великого роду. Хто з'уміє їх зібрати і звязати разом, то із того вийде такий богатий жемчуг, що покриє славою усю Україну і Єї народ.

Ляхи, Москалі, Румуни це варвари супроти нашої мунувшини і нас. Нам нема чого завидіти в нікого!

Коби тільки добути волю, коби тільки так примириити ворогів, щоби нас лишили в спокою! За короткий час ми зрівнаємося з усіми культурними народами, бо у нас є природна здібність, природні богацтва і велика культурна спадщина. Наш нарід мусить бути буде одним із найсвітлійших і наймогучійших у світі!

Марко Проклятий.

СУПОКІЙ.

Супокій — святеє діло
З супокійні часи,
Та як в час війни та бою
Ти зовеш до супокою, —
Зрадник або трус єси!

Та коли народи в згоді
Зраз працюють, щоб природі
Зірвать тайну не одну,
В тьму життя влить світла досить, —
Горе тому, хто підносить
Самовільну війну.

Та коли в робучу пору
З нашу хату і комору
Закрадаєсь лиходій,
Щоб злабуток наш розкрасти,
Це й на нас кайдани класти, —
Чиєй тоді святий спокій?...

І. Франко.

З СПРАВІ ВИСИЛКИ ПРОТЕСТІВ

Телєграм до аліянтської Конференції Амбасадорів по її останній злочинній ухвалі, розуміється, НЕ ТРЕБА вже посилати.

Натомісць слід посилати телєграми з протестами против сього злочинного замаху на людські права 4-міліонового українського народу Східної Галичини, до американського правительства, якого попередниця (адміністрація Вилсона) приложила до сього свою руку, і до аліянтських амбасадорів у Вашингтоні.

Сі телєграми тепер нічого не поможуть, але нехай знає світ і ті, що підписують ярмо на народи, що живі народи спокійно і добровільно на себе того соромного ярма не дадуть наложити, але приймають визов насильників і будуть вести боротьбу аж до побіди.

НА ЗЛОБУ ДНЯ.

(Кореспонденція зі Львова).

Є вона тепер в моді. Старе й молоде, в місті і на селі говорить тільки про но. Про цю всесильну панюю, що з приходом Польщі до нашого краю, всеславно захопила всіх в свої руки. Мов кліщами давить кождого. І то що дня. Не впинно сушить мозок в день, а в ночи відтягане сон. Кінця й пануванню навали азійських хижаків. Ми дочитаися, що наші прадіди знищили дикі орди Печенігів, Половців, Хазарів, Чорних Клобуків і инших. Ми здержали полчища Джінгіс-Хана, хоча програли битву під Калкою. Наші козаки підорвали силу Туркам і Татарам. Ми потомки славного, хороброго героїчного народу.

Без хвальби і без пересади, нема у світі другого народу, щоби показав тільки відваги, завзяття і правдивої культури, що Українці.

Усьо, чого нам треба, то цього, щоб далі іти слідом нашої історії. Начхать нам на хамські осуди ляцьких та московських фальшівників історії.

Наша славна бувальщина записана у старих курганах, у вістових насипах, у тисячах могил. Немов розсипані перли оттак росрозсипувані славні діла нашого великого роду. Хто з'уміє їх зібрати і звязати разом, то із того вийде такий богатий жемчуг, що покриє славою усю Україну і Єї народ.

Ляхи, Москалі, Румуни це варвари супроти нашої мунувшини і нас. Нам нема чого завидіти в нікого!

Коби тільки добути волю, коби тільки так примириити ворогів, щоби нас лишили в спокою! За короткий час ми зрівнаємося з усіми культурними народами, бо у нас є природна здібність, природні богацтва і велика культурна спадщина. Наш нарід мусить бути буде одним із найсвітлійших і наймогучійших у світі!

Марко Проклятий.

СУПОКІЙ.

Супокій — святеє діло
З супокійні часи,
Та як в час війни та бою
Ти зовеш до супокою, —
Зрадник або трус єси!

Та коли народи в згоді
Зраз працюють, щоб природі
Зірвать тайну не одну,
В тьму життя влить світла досить, —
Горе тому, хто підносить
Самовільну війну.

Та коли в робучу пору
З нашу хату і комору
Закрадаєсь лиходій,
Щоб злабуток наш розкрасти,
Це й на нас кайдани класти, —
Чиєй тоді святий спокій?...

І. Франко.

З СПРАВІ ВИСИЛКИ ПРОТЕСТІВ

Телєграм до аліянтської Конференції Амбасадорів по її останній злочинній ухвалі, розуміється, НЕ ТРЕБА вже посилати.

Натомісць слід посилати телєграми з протестами против сього злочинного замаху на людські права 4-міліонового українського народу Східної Галичини, до американського правительства, якого попередниця (адміністрація Вилсона) приложила до сього свою руку, і до аліянтських амбасадорів у Вашингтоні.

Сі телєграми тепер нічого не поможуть, але нехай знає світ і ті, що підписують ярмо на народи, що живі народи спокійно і добровільно на себе того соромного ярма не дадуть наложити, але приймають визов насильників і будуть вести боротьбу аж до побіди.

в місті найменьшу дрібницю треба купити. Купують за марки. А що вона щидне падає, чим підходе підвишка пенсії, то ріжницю що покривають своєю вужкою, треба відмовити собі шматка мяса, завтра молока, позавтра хліба, а там ще чого і т. д. Ходити в подертих черевиках, мріяти про теплий зимовий плащ, побожно зітхати до нових штанів на віконних виставах в склепі, латати старий літний плащ з довоєнних ще часів, згадувати „не злим тихим словом" монету небішки Австрії і т. д.

„Бо то, панє, колись, коли чоловік дістав місячну пенсію, скажім 100 корон, то тепер й за мілійон того не купить" — переконує Вас урядник.

І його правда.

Щоб сучо прожити родині в 4 душ, треба біля півтора міліона в місяць. Це тепер тільки. Що буде за місяць — Богу одному відомо. Напевно сума ця буде за мала. А „власть імущі" видають трету частину тільки. Пересічна пенсія виносе від 300—600 тисяч марок польських місячно. Не треба казати, як схне голова неодному сердезі при залагоджуванню місячного свойого бодже. Хто спритнійший і гнучкої влаччі, той (коли він на польській службі), помагає собі хабарництвом. Кажучи отверто мусить шахувати і красти. А звідціи внутрішня анархія, що викликує сильнійшу, дороговизну.

Росте вона в нескінченість. Сміється з роспучливих заходів польського уряду. На кождий проект, плян чи закіп на згубу, відповідає новою хвилею дороговизни. Цим підкопує всіх. За виїмком паскарів і біржевиків чорної біржи.

Ці дві останні кляси людської породи почуваються тепер чудово. Як риба на глибокій воді. „Ні орючи ні сіючи" щодня збирають — кажучи язиком сусідського, а невтрального племени — „мельони" (мілійони). А тому декотрі польські патріоти називають їх „істном пляном паньства польского". Вбачають в них „пшичинен нешченьсьця дрожизнящего". Не довидджують сердеги, що самі їхні державні порядки змушують щораз більше число до „паскованя" або „спекуляції".

На днях стрінув я на улици товариша. Колись кінчали разом середню школу. В війні розгубилися.

— Гаразд!

— Гаразд! — відповідаю.

— Що тут робиш? — питає.

— А що-ж відказую — студіюю.

— І хочеться тобі морочити голову. Однаково голодуватимеш зі студіями, як без студій. Тепер инший „дух часу". Торговля, пасок — оце тепер на порядку дня. Будеш тоді ситим, одягненим, а не вічно голодним жебраком „алчущим" місячного „подаяния".

— А ти що робиш? — питаю.

— Рік студіював, а тепер взявся до торговлі. Купую і перепродую, що попаде під руки. Збіже: одежу, обуву, що найдеться!

— І заробляєш що?

— Богато навіть. Іноколи й 50,000 в день. А робота легка. Приміром в часі торгу закупую збіже на ринку або на селі і перепродую в склепі. Заробію тоді чимало. А деколи вкажу тільки, де можна набути якусь річ і за це дістаю добре барішшіне.

Ми розпращалися.

Ні — думаю я — не зугарний я до такого життя. Воно пригадує мені „совденію". Там півроку торгував я цвяхами, замками, підковами, одівцями і іншою ріжною бідою, ратуючись перед голодовою смертю. А все таки мусів продати послідні добрі штани, а вподертих утікати за кордон. Іншого виходу не було.

Невже і тут так буде?!

Львів, 21. лютого, 1923.

Василь Білинський.

СПІВАНИК У. С. СТРІЛЬЦІВ
ВЖЕ Є В Америці.

СПІВАНИК ДЛЯ ХОРІВ, ДУЕТІВ І СОЛЬОВИХ ПІСЕНЬ, ПІД НАЗВОЮ:

„СУРМА"

ВИДАННЄ „ЧЕРВОНОЇ КАЛИНИ" У ЛЬВОВІ.

Містить в собі 76 стрілецьких пісень з нотами на хор, а також на один і два голоси.

Кромі того збірка богато ілюстрована.

Книжка друкована у Львові на найкрасшому папері.

Ціна лише 35 центів.

Замовлення слати на адресу:

"SVOBODA", 83 Grand St., JERSEY CITY, N. J.

РОГАТИН.

Старе наше місто, Рогатин, дуже старе! Хто зна, чи не ровесник воно нашому старенькому Галичеві, славній столиці галицького князівства.

На це вказує й сама назва Рогатин. Всі міста, що мають окінчення „тин", це найстарші міста у нас — ось як пр. Снятин, Стрятин, Пирятин, Борятин і и. Тепер на Великій Україні назвають тином „літ, а в давнину під цією назвою розуміли місто укріплене частоколом і ровами, цебто це саме що „город".

Про старинність нашого міста говорить не тільки сама назва, але й це, що вколо міста находимо памятки з давної давнини, ще з поганських часів як ось у Підгородді камінь, як догадується парох Підгородня о. Кінасевич, це статуя Велеса, а в селі Руді викопалини з гальштадської доби.

Та на жаль не маємо доказів про істнування вже тоді „города Рогатина": Одно певне, що вже в цих прастарих часах плило тут людське життя.

Всеж таки й памятки довкола Рогатина й сама назва говорить нам, що це одно з найстарших міст нашої землі. В самому місті таких памяток не найти, бо місто, осередок торговлі й усякого руху, всякі памятки давнини, коли нема кому їх зберігати, скоро нищить, щоби зробити місце новому.

У перше згадується Рогатин раз із іншими галицькими містами щойно в 1366. р. в трактації з польським королем. Вдруге в р. 1373, коли вилічується городи, що належали до князя Володислава Опольського.

Після „Act-ів grodzk-их ziemskich у Архіві Бернардинів у Львові (Том V. прим. 1875 стор. 130) перед р. 1444 був власником Рогатина Volsko de Rohatyn (мусить це бути якесь перекручене славянське імя: Володар, Володко?) De Rohatyn це по нашому буде з роду Рогатинських. Можна здогадуватися, що рід Рогатинських мусів бути давніше вже власником Рогатина, бо инакше мавби назвиско не від Рогатина, а від якоїсь иншої місцевости.

Польський хронікар Кромер згадує, що в р. 1200 мав у Рогатині осідок архимандрит, отже Рогатин залічувався до поважніших міст.

Правда, хроніка рогатинського костела каже, що Рогатин заложив Отта де Ходеч, чи то так перемінив село Филиповичі на місто. Малоб це статися коло р. 1415. Та горі наведені дані перечать цьому, а й грамота Отги де Ходеча без початки. Можнаб ніби так розуміти, як писали наші літописці, що цей або князь „заложи град такий то а такий, який уже давно перед ним істнував — а „заложи град" значило тільки що: збудував укріплення.

А зміст письма Отьги де Ходеча такий: „Отта де Ходеч, воєвода Сандомірський, Львівський, Галицький, Снятинський, Коломийський і Любачівський, генеральний староста, власник міста Рогатина всім і кождому з окрема, якого вони стану й кондиції не були, на тепер і на будучі часи відомо чинимо, що славні Проконсуль і Конечні міста Рогатина явилися перед нами з проханням затвердити попередні привілеї, виставлений у р. 1432, тодішнім паном і власником Рогатина Волчком Присловецем, після котрого то привілея тойже своїми грунтами Филиповичі розпоряджує, а ці грунти стикаються з потоком Бабинка. Отта де Ходеч затверджує цей привілей.

Вже й із цього привилею видко, що місто вже істнувало перед Оттою де Ходеч, коли мало привілей від попереднього власника Волчка Прислужеця та правда — вся ця грамота Отги де Ходеча неповна, бо вона без дати й без печатки. А в давнину такі грамоти в потребі частенько підроблялися, от хочби згадати грамоти князя Льва Даниловича.

Із хроніки рогатинського костела „Liber memorabilium" довідуємося під р. 1487, що Отта де Ходеч як безпотомний в р. 1509 подарував свої добра польському королеві, а собі запевнив тільки дожиття.

Від цього часу Рогатин перейшов на королівські добра (regale), й звався вже королівським містом. Так а зветься до сьогодні.

Та не довго був Рогатин під польським королем. Із великого міщанства король не мав таких користей і заміняв його з князем Антоном Любомірським і його жінкою Софією з роду граф. Красінських на багатий у соляні жерела Добромиль. Князь Любомірський обняв Рогатин у посідання зараз по смерти Отги де Ходеча. Рід Красінських дістав Рогатин у посідання щойно перед р. 1794 (Хроніка Formular.) Там на стороні 27 згадується Осип і Катерина графи Красінські, як власники Нового Рогатина.

Цікаве тут словечко „нового." Виходилоб, що може й справді давній Рогатин був пожежою або якимось нападом знищений, а побіч нього повстало нове місто. І хіба його заснував Отта де Ходеч?

Як згадано горі, вже сама назва Рога—тин значить укріплене місто. Можемо собі в нашій уяві представити, що в давну давнину дав йому початок якийсь боярин, чи то князь Рог і обвів його для оборони „тином". Та це тільки уява, фантазія. Досить, що сама назва говорить нам, що місто наше дуже давне, може ще й поганські часи тямить (знахідки поганських божищ, цвинтарища в околицях Рогатина — про що вже згадувано горі) та писменних доказів на це не маємо. Не любили наші предки й пізніще всего записувати, а в дохристіянських часах то й не могли. Та що нам дивуватися давнині. От і головне жерело нашої статті це хроніка, праця однієї людини. І на цьому стало. Дальше ніхто ні пером не рушив, хоч автор на кінці своєї праці каже: „Кінчу цю книгу, посвячену Божої Рогатинської Пресвятої Діви Марії й передаю її Старшині Церковного Рогатинського Братства," так для передання будучині, як і до вписування в неї дальших важніших подій, що малиб вплив на права церкви й братства. Автор Дмитро Біленький, емер. настоятель податк. уряду покінчав свою хроніку в 1878 р. Чиж від цього часу аж до сьогодні не сталося ніщо важного в церкві, в Братстві та в Рогатині, історії якого, вважає на хвилю і вже... Найдужче... Та вернім до теми.

Наш Рогатин мусив бути від початків укріпленим городом, бо після історичних вістей він іздавна був торговим містом, а по упадку Галича осередком торговлі між Сходом і Заходом. Певно як це вже зазначено горі, ці укріплення були зразу деревяний „тин" (частоколі) та рови й вали. І так було ще й у XV. і XVI. століттї, бо описи таких укріплень Рогатина оставили нам чужинці-подорожники із цих століть. До мурованих укріплень змусили власників Рогатина частіші напади Турків, які вживали вже гармат. Останки укріплень і підземні льохи сліди ще й сьогодні. Та їх опис і реконструкцію подамо пізніше.

Щодо населення, то в своїх початках міг Рогатин мати тільки українську народність, та з часом як значіння міста зростало, напливало тут чимало й чужинців та спершу за вкраїнських князів вони мусіли губитися серед українського моря. Аж за польських часів стало напливати сюди більше всяких чужинців: Поляків, Вірмен, Жидів і Німців.

Та все таки переважало тут, як і досі, українське міщанство, хоч через напади Татар і Турків воно дуже зменшувалося, найбільшеж у рр. 1500 і 1525, коли Рогатин був знищений, а жильців частю забрано в полон.

(З часопису „Рогатинець", Рогатин, Галичина).

ПЕРЕМИШЛЬ.

Перемишль це останнє велике українське місто на заході, передова твердиня української землі на границі з Поляками. За ці західні пограничні землі здавна йшла завзята боротьба між українськими і польськими князями, і давній київський літописець в „Повісті временних лет", яку подав про цю боротьбу згадав і Перемишль, як головне місце сього українського пограничя. Під 981 р. записав він похід князя Володимира київського на Ляхів, коли він відібрав від них „Перемишль, Червень і иньші городи". Отсе й перша згадка Перемишля в історичних памятках. Від того часу і на довгі віки Перемишль зістається осередком, коло котрого йде боротьба між Україною а Польщею.

Коли словенські племена розселялися, вони з своїх старих осель ішли на захід і полудне, далеко заганяючися в пусті, або мало залюднені простори. Тоді українські племена зайшли десь аж над Вислу, і потім на довгі віки в памяти народній Висла зісталася границею з Польщею: так ще за Хмельницького. Виговського, Дорошенка... Українці добивалися, щоб їх Україна „аж по Вислу" стала свобідною, нікому не підвластною, осібною державою. Але коли на Словян почали натиска з заходу Німці, скоро після розселення словянського, Поляки почали відступати на схід і поміщалися на пограниччу з Українцями, котрих з початку не було богато в тих сторонах. За ті поміщені землі почалася боротьба, коли українські племена почали єднатися в свою державу, а польські в свою. Почалася війна між українськими князями і польськими, а ті й сі, як їм була перевага, окрім тих мішаних земель захоплювали й инші сусідні. За Володимира і Ярослава, київських князів, відбирано ті пограничні землі від Поляків. Після Ярослава в західних українських землях, в Галичині, на Волині і на Підляшшу посаджено осібних українських князів, що боронили своїх земель від Поляків. Славний був перемиський князь Володар, правнук Ярослава, що княжив тут трийцять літ, від 1092 — 1124 р.; ціле життя воював він зі сусідами, боронячи своїх земель, і вмів відборонити це західнє українське пограниче від Польщі і від Угорщини. Ті одначе не забували свого і при кождій оказії старалися захопити це західнє пограниче. Довго не вдавалося це їм, хіба на короткі години. Аж як вимер рід тутешніх українських князів, змовилася Польща з Угорщиною — як не раз і перед тим змовлялися, і в 1340 р. напали на Галичину. Сим разом пощастилося їм. Бояре волинські і галицькі вибрали собі князем литовського, княжича Любарка, і він відборонив від Поляків і Угрів Волинь і Підляше, але Галичина — Львів, Галич, Перемишль — зісталася за Польщею та Угорщиною, а потім таки за польськими королями лишилася.

Тоді прийшли тяжкі часи тутешнім сторонам. Не тільки що вся власть перейшла до Поляків і не давали вони нашим людям ніякого ходу, землі й маєтки собі дозабирали, але й таки знущалися попросту над нашими людьми і над тим, що було для них найсвятіше. Таке, напр., оповідають самі польські літописці. 1412 р. приїхав до Перемишля король польський Ягайло. Щоб показатися перед польськими духовними, який то він щирий католик (хоч був на православного охрещений, потім перехрестився), звелів він відібрати Українцям соборну церкву Перемиську св. Івана помурованy з тесаного каменя за князя Володаря, де той сам князь і инші князі та бояре були поховані. Звелів викинути небіщиків з гробів і церкву посвятити на католицьку. Гірко плакали тоді Українці, дивлячися на таку наругу, каже польський літописець. До такого упадку дійшли, що тільки плакали...

Коли на Україні почали скрізь думати про те, щоби підняти свій нарід з темноти й занедбання, не зісталися й Перемишляне глухими на ті кличі. Вони заложили у себе в 1592 р. братство, при нім школу, спровадили собі учителів зі Львова; з тутешніх сторонах було богато дрібної української шляхти, бідної й темної, але принаймні вільної; вона горнулася до своєї віри й народу і з неї чимало повиходило людий замітних в тодішнім українськім життю: славний гетьман Сагайдачний був з перемиських сторін", з під Самбора і богато инших людий славних. Сміливо йшло звідти в инші українські землі, щоб боронити їх чи зброєю чи наукою.

Як скінчилося польське панованне, в 1772 р. і тамошні українські землі перейшли під Австрію, і стало трохи легше в них, а нове правительство почало навіть думати над тим, щоб піднести український нарід, пригнічений Поляками, — Перемишль став замітним огнищем національного життя. Тоді писменних і учених людий було щось трохи тільки між духовенством, і між ними визначався особливо перемиський канонік (простоєрей) Іван Могильницький: він заходиться коло заснования першого просвітного товариства, і воно справді заснувалося в 1816 р., хоч і не розвинулося добре; він же нише граматику, тримаючися народньої української мови, і книгу в оборону української мови та її уживання в школах і в книжнім писменстві — ця книга його потім не раз передруковувалася, почавши від 1820-ох р. Був славний також другий перемиський канонік Лаврівський і владика Снігурський, що дбали про свій нарід та його освіту. І новійшому українському рухови Перемишль дав чимало завзятих і тамущих робітників.

Перемишль лежить по обох боках річки Сяну, що тече в Вислу і тепер вважається наче гранецею української й польської землі (хоч і тепер ще місцями, особливо в горах Карпатських, українська людність далеко переходить за Сян). Старе місто лежало на правім боці Сяну; тут і тепер міститься все головніще — катедра (собор), що поставили собі Українці на місце забраної від них, і польська катедра, поставлена з розібраної старої української катедри. Тут величезна українська гімназія, яку собі Українці виборили в Галичині (бо львівську дало їм само австрійське правительство), великий інститут для дівчат, заснований на збирані, жертвувані гроші. Український банк (щадниця) — перший український банк якому дані були до Австрії праця державних банків, і богато всяких українських товариств і інституцій.

Старий Перемишль остав до сьогодні одним з головних огнищ українського життя на західнім українськім пограниччу.

ЛУЦЬК.

Луцьк — тепер малозамітне місто на Волині, обмине залізницями і мало кому відоме близше, — а тим часом се одно, з найдавніших і найславнійших міст України. Найдавнійший слід його маємо в згадці Константина Порфирородного про племя Лучан, в першій половині X. віку — без малого тисячу літ тому; се племя або властиво країна, волость носила своє імя, очевидно, від міста Луцька, і він видко з того, вже тоді був визначним політичним центром. Близші відомости про його життя маємо з кінця XI. в., коли бачимо його далі столицею полудневої Волині — такою зістається він потім в XII, XIII, XIV вв., а в XV в. стає столицею цілої Волині, бере гору над Володимиром і після Львова визначається як найголовнійше місто українське в тім часі, Столицею Волині зістається Луцьк і потім до самого кінця XVIII. в.

З тої славної старовини в Луцьку означе мало памяток заховалося. Давні церкви, побудовані українськими князями XI—XIII. в. і описані в старих літописях і записках зникли всі, декотрі з них простояли минуле польське лихоліття й їх розібрано недавно вже, в XIX. в. заходами російського начальства. Тепер чи найстаршою памяткою старовини лишився величавий замок. Побудований він так міцно, що не здужали його знищити ні часи, ні луцькі мешканці, що розбирали його на матеріял до недавнього часу зовсім безборонно. Почав ставити його перший князь Луцький з литовської династії Любарт Гедиминович (княжив тут від 1340 р.), пізнійше добудовували його в XV. і XVI. в. Він стоїть на горбі, облитий болотами річок Стира і Гаущця з трьох сторін, а з четвертої пускали воду з ріки Стира, так що він був весь облитий водою і входити в середину можна було тільки по розводному мості. Фундаменти муровані з каменя, самі мури з цегли, на дуже твердім цементі. Мури високі на три й більше сяжні, а на трьох ріках стоять високі величні вежі (башти).

НАША ПІСНЯ.

Солодко, чудово, приємно
З бандури полилися звуки:
Ти знаєш, вкраїнська дитино,
Чиї розбудили їх руки?
Іначе щебет хвалибога*)
Підняли ці копуки заводу
На славу країни і Бога...
Се дума твойого народу.

Вірлом сизокрилим по горах
Буяє високо та слава,
А відгомін дужко по зорах
Розслава минувшість крована,
Бо вої вірлами літали
На білі верхи Царгороду
І з співом в устах умирали —
Для слави свойого народу.

З ніжного, слабого писклятя
Зросла у могучую птицю,
Щоби всій вселенній співати
Про нашу преславну землицю.
Від Кубані аж по Підляше
Заблисне мов сонце в погоду
І світу усему роскаже
Про славу свойого народу.

Роман Завадович.

*) Жайворонок.

РАДЯНИН.

РИЗЬКИЙ МИР,

або: ЯК МОСКАЛІ ТА ЛЯХИ ДІЛИЛИ УКРАЇНСЬКЕ ДОБРО.

(Від спеціяльного кореспондента „Свободи")

(1)

Минуло вже мало не два роки, відколи у Ризі підписано мировий договір між совітською Росією та Польщею. Політичні інтереси українського народу були зачеплені тим договором у дуже великій мірі. Частина українських земель зі складу колишньої Галицько-Володимирської держави по тому договору відійшла до Польщі. Протиправнська, „петлюрівська" Україна дістала у Ризі такий удар, од якого вона вже потім не поправилась. У справі Східної Галичини у Ризі також запали не дуже корисні рішення.

Хоч Ризький мир, таким чином, і відограв в історії українського народу негативну ролю, проте подробиці ризьких мирових переговорів не можуть нас не цікавити. Але досі ми ще не маємо в українській мові докладного й повного опису тих переговорів. Українських делегацій при тих переговорах було аж дві: східно-галицька на чолі з президентом Костем Левицьким і велико-українська на чолі з Андрієм Левицьким. На жаль ні одна з тих телеґацій досі не видала бодай збірки документів та актів, звязаних з тими переговорами.

Цю прогалину заповнюють спомини п. Миколи Бережанського про Ризький мир, надруковані у збірнику „Історикъ и Современникъ", що виходить у Берліні московською мовою. За дозволом видавництва можемо скористатись тими споминами, щоб дати для українського читача хоч і стислий, але по можливости повний і правдивий опис мирових переговорів у Ризі.

Треба додати, що п. Бережанський під час тих переговорів був головним редактором щоденної газети у Ризі й тому мав змогу знати не тільки про те, що відбувалось прилюдно, але й про те, що діялось за лаштунками делегацій. Він сам бував на загальних засіданнях мирової конференції, на пресових приняттях у провідників обох делегацій та на приватних розмовах у близьких до конференції осіб. Це надає його споминам характер цілковитої автентичности.

Приїзд делегацій.

Совітська делегація прибула до Риги дня 13. вересня, 1920 р. поспішним потягом з Москви. На чолі делегації стояв Йофе, а уповаженими її членами були: від совітської Росії — Оболенський, од совітської України — Мануїльський. Крім того, до складу делегації належали тямущі люде (експерти), секретарі, перекладачки, курери — разом коло 100 душ.

Польська делегація опізнилась на цілих три дні й прибула до Риги дня 16. вересня. Склад її був такий: голова Я. Домбскі, члени — проф. Ст. Грабскі, Барлицкі, Керник, Вашкевич, Вихлінські, ген. Кульницький і ін.

Ситуація фронті.

Щоб зрозуміти, чому польська делегація так не квапилась зі своїм приїздом до Риги й чому вона при дальших переговорах так зволікалась, треба собі пригадати, яка тоді ситуація була на польсько-совітськім воєнім фронті.

Був це момент як-раз після того, як стався відомий „Чудо над Вислою". Червона армія була на голову розбита й відступала на широкім фронті. З тих 400 тисяч вояків, що наступали на Варшаву та Львів, 90 тисяч попало у польський полон і 55 тисяч перейшло на німецьку територію. Цілі військові частини в повнім складі та в повнім узброєнні переходили до Поляків, лише поперевдивши про те Українців чи козаків, які бились по польськім боці.

У Варшаві з цього приводу панував піднесений настрій. Малося на думці захопити якомога більше чужої території, яко-мога більше обезсилити ворога й добитись найвигіднійших мирових умов. Тому Поляки й не квапились, тоді як большевикам усе залежалось на тім, щоб заключити мир яко-мога швидче й за всяку ціну.

З чим приїхали делегації.

Большевики, як сторона слабша, не могли, розуміється, диктувати мирових умов, а мусіли вичікувати, які умови продиктує сторона дужча.

Йофе міг тільки сказати ризьким журналістам, що совітські вимоги до Поляків „не неситимуть категоричного характеру" йо що тому „шансів на мир є дуже богато".

Дійсно, перед очевидним фактом розгрому червоної армії булоб досить трудно виставляти „вимоги", та ще й „категоричні"!

Натомість польська делегація привезла з собою аж дві серії вимог. Першу її дали на дорогу ендеки й зводились вони до слідуючого:

Польща жадає для себе лише свої етнографічні границі. Росія мусить проголосити акт дезанексії Польщі, аби тим сказувати акт поділу Польщі й створити можливість для заснования нових незалежних держав на територіях України, Білоруси та Литви... Україна мусить бути передана українському народному урядови, а всенародне голосованне має відбутись під міжнародною контролею. Не тільки Польща, але й Росія мусить одступити в свої етнографічні границі; між ними утвориться широка область, на якій самі заінтересовані народи вирішать свою долю.

Другу серію вимог випрацювала П. П. С. У цих вимогах також стояло:

Етнографічні границі при застереженню де-яких вимків на основі взаємного порозуміння. Право самоозначення всіх народів, які живуть між Польщею та Росією, при неодмінній участи представників тих народів у спільній конференції.

Щоб доглядати за здійсненнєм цих засад, П. П. С. навіть мала свого власного представника в польській делегації (п. Барлицкого).

Цікаво, однак, що ні в ендецьких, ні в соціялістичних умовах миру не згадувалось ані словом про Східну Галичину.

Визнанне совітської України.

Перше засідання мирової конференції відбулось дня 21. вересня.

На порядку деннім цього засідання стояло лише одне питанне: перегляд уповноважень. Коли кожда з делегацій—польська й совітська — пішла до осібного покою, щоб розглянути уповноваження противної сторони, серед присутних у салі кореспондентів завязалась дискусія: чи згодяться Поляки визнати за совітською делегацією право виступати від імени України чи ні. Більшість кореспондентів схилялась до думки, що Поляки на це не згодяться, й навіть кореспонденти польських часописів запевняли, що Поляки відкинуть український мандат пана Йофе. До цього схилявся й французький офіцьковий представник у Ризі майор Жедар, який запевняв кореспондентів, що Поляки не дуються „такого свідства".

Для таких запевнень була повна підстава. За кілька днів перед тим польський посол у Ризі проф. Кумецкі заявив у розмові з кореспондентами, що Польща ставиться негативно до совітської України. Зі свого боку польський міністр закордонних справ князь Сапіга у своїй депеші з дня 15. вересня повідомив Чичерина, що до Риги виїздить представник демократичної України Андрій Левицький. Коли Чичерин на це одповів, що „ніякої демократичної України в природі не істнує і що совітський уряд уважає Андрія Левицького зрадником і бунтівником, який може приїхати до Риги хіба лише для того, щоб через Йофе прохати для себе амнестії", то офіціозний „Курер Польскі" з цього приводу написав:

„Чичерин запевняє, що істнує якась незалежна совітська Україна. Це неправда: нинішня Україна є московською кольонією. Червоні українські комісари — це лише заслона".

Таким чином, все показувало, що Поляки дійсно не завгвердять українського мандату совітської делегації, а це означалоб, що й ціла конференція мусить розбитись. Але як-раз розбиття конференції Поляки й не хотіли, а тому, коли по 20 хвилинах обидві делегації вийшли зі своїх осібних покоїв, Домбскі від імени своєї делегації заявив: „мандати російсько-української делегації визнано задовольняючими"...

Можна собі уявити, яку величезну сензацію викликали ці несподівані слова серед усіх присутніх! Йофе, наче величезний камінь упав йому з грудей, закурив цигарку й став нервово затягуватись димом. Инші члени совітської делегації, менш вишколені, весело переморгувались. Совітська Україна була визнана й конференція вратована!

Автор цих записок мав того-ж дня розмову з п. Грабським. Нагадавши йому про договір, підписаний між Петлюрою та Польщею дня 21. квітня того року, п. Пережанський запитав, як могла польська делегація аґітувати той договір і так легко згодитись на визнанне совітської України. На це Грабскі відповів:

—То був лише приватний договір між Пілсудським та Петлюрою, особистими приятелями, але його не ратифікував польський сойм, а тому він не був обовязуючим для мирової делегації. Але, — додав Грабскі, — панове кореспонденти даремне хвилюються: адже мандати Йофе ми признали тільки „задовольняючими".

Розуміється, то були лише слова, й польська делегація, сказавши А, мусіла також сказати Б. Тому, коли до Риги дня 23. чи 24. вересня прибула українська делегація на чолі з сенатором Шелухиним, її присутність була вже целком зайвою й їй лишилось тільки подавати плятонічні протести.

(Дальше буде).

32

ДАРОМ

виплекно нам прегарно ілюстровану „Підручник для Винахідників". Пишіть по него днесь по українськи.

Пишіть A. M. WILSON і заєте чо-ку до ж.

В справі патентовання винаходів і продажі патентів звертаєтеся до солідних патентових адвокатів лиш в Вашінґтоні на адресу:

A. M. WILSON, Inc.,
310 Victor Bldg., Washington, D. C.

ВИНЯТКИ ІЗ КРАЄВОГО ЛИСТУ

Болозів, в січни 1923.

„Вольно в Польсце як хто хце".

...Тяжко жити в нашій, так бідній і так приневоленій Галичині. Всьо таке дороге, що вже не сотки, не тисячі в курці, а міліони. Думаю, що Ви вже за це знаєте, що вже чоботи сто тисяч, метер цейку двайцять тисяч, пшеницця 100.000, овес 50.000, ямінь 45.000, жито 60.000! Отже подумайте, яке то життя в такім паперовім міліонерстві!

Як я каюся і жалую, чого я пертав до дому, так що сам себе не люблю. Правда, що наголодувався, намерз, вошу найлів, але за те я дихав собі свободно, і не боявся!

...Щоб так мав той статок, як не маю, то одної години не хотівби тут жити. З Купновичем були арештовані: О. С. Онишкевич, дяк Матвій, Іван Волошинський, Ілько Томашівський, Ф. Томашівський і син, Андр. Кушнір, Федько Берецький Гр. З Болозова: Гринько Демковський, І. Галевич, С. Палій, М. Харо, але ті скоро, бо тільки по добі, а Купновичий щось по 3 тижні. Дорогі! Прошу дайте знати, як там у Вас тепер життя, і чи приїздять які еміґранти. Бо як тільки можна дістатися, то я на весну маю в Бозі надій бути з Вами.

Оттак рішив: що куди очи поведуть і то не забавам, хиба що вибухне, бо уже вже пішла рекрутація. Болозова взято 14 хлопців — двайцять і двайцять нерпий роки, і то тепер зараз по Богоявленню ідуть. Тепер зіки в марті стають до комісії двайцятка, і говорять, що ще 18 до 35 літ будуть брати, бо цесь Ляхи почувають. Но нехай вони не радуються! Вони кабанами (так нас Українців Ляхи зовуть) не будуть воювати, хиба скорше собі голову скрутять!

Довідаєм ся з Вашого листу, що Ви вислали для мене дар Різдвяний одного долярa. Ви хотілисте мене обдарувати, але я з того не скористав. Приходжу на почту, подаю квіток, почтар дає мені лист і говорить, що еще треба 50 марок доплатити і що тоє звичайний лист, недоплачений. Взяв я розпечатав лист і читаю. Мене то здивувало, що Ви пишете, що вислалисте, а ту нічо нема. Питаю того почтаря, а він каже: „я ніц не вем, лист бул запечетований". На свята закляклявсьмо 50 тисяч на церков, а 20 тисяч на українських інвалідів, а вчера прийшов жандарм і зажадав ті гроші. Провізори стали з кумор, а він взяв ключі і маламарз, пішов до каплички (бо церкви нема) і взяв всі гроші, які що в церкві були. Каже, що то „вольно".

(Далі приватне).

Ваш.....

ROYAL MAIL
„Подорож вигідна"
ДО ЕВРОПИ

Одної клясові боробіз з кабінами. Славний „О" кораблів „Оубіа" „Orduna" перебуваєї на одно клясові і третої каюти, бавіти кораблі мають наприклад на Ліверпуль, Ліверпуль, Лондон, Ліверпуль, Ліверпуль, Ліверпуль